

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

(L. - a.)

Cím: **Gárdonyi népszerűségének titka**

Forrás:

Magyarország

Bp.

(Hely)

1926. 6. 13.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Gárdonyi Sergy

Idő

"1926"

Személy

Gárdonyi népszerűségének titka

Egészen csodálatos jelensége az irodalmi életnek, hogy még a világirodalom legnagyobb írói is leggyakrabban személyes varázsuknak, vagy valamely külső hatásnak, kiszámított trükknek vagy véletlennek köszönhetik nagy népszerűségüket. A nagyközönség szereti, ha az író személyileg is közel áll hozzá s boldog, ha az író személyén, egyéniségében valami rendkívülit, bizarr vagy exotikus tulajdonságot fedezhet fel. Tudatában voltak és vannak ennek maguk az írók is, ezért az önreklám sem egészen ismeretlen az írói hatásvadászat eszközei közt.

Voltak írók, akik rendkívüli öltözködésükkel igyekeztek magukra terelni a figyelmet. Ez különösen a dandyzmus korában volt hatásos eszköz. Theophile Gauthier irbontalan széli kalapját és közmondásos biborszin mellényét az utolsó párizsi utcagyerek is ismerte. Wilde is sokat köszönhetett nagyszerű öltözködésének s annak a lenyűgöző egyéni varázsnak, amely egész lényéből áradt. A londoni és párizsi szalonokban úgy jelent meg, mint *the King of Life*, az Élet Királya. Pompásan, de mindig kissé feltűnően szabott redingotján mindig ott ékeskedett az orchidea. És beszélni senki sem tudott olyan szellemesen, olyan csillogón, olyan lebilincselően, mint ő.

Van író, aki éppen ellenkezőleg (mint el-hanyagoltságával ér el hatást és szerez magának népszerűséget. Bernard Shawról, a nagy angol drámaíróról az a közhiányos, hogy egyáltalában nincs inge. Csak a legújabb években annyira barátja az elhanyagolt öltözködésnek, hogy még szmokinghoz sem tartozott gallért.

Valóságos ezermestere volt az érdeklődés felkeltésének D'Annunzio, aki olykor egy kis botránytól sem riadt vissza, csak hogy magáról beszéltesse. Pedig hatalmas művének, amely a jelenkori költészet legszebb monu-

mentumai közé tartozik, egyáltalában nem volt szüksége erre az önreklámra, mégis minden alkalmat megragadott a nyilvános szereplésre. Érdekes szerelmeit is a kirakatba tette. Olykor úgy élt, mint a fejedelem. Kincsekkel vette magát körül, két kézzel szórta a pénzt. Azán egyszerre aszketikus egyszerűségbe vonult vissza és középkori szerzetesírási stílusban szentelte magát egy-egy munkájának. Akadt tanítványa a mi irodalmainkban is. És ma is akad nem egy írónk és írónőnk, akinek gondja van rá, hogy vagy a személye révén beszéltesse a könyveiről, vagy a könyveiről révén önmagáról.

Semmi sem mutatja olyan élénken a népszerűség varázsát, mint a színészek nagy népszerűsége. A legnagyobb író sem tud olyan nagy népszerűsége tenni, mint olykor egy közepes színész, akit a közönség minden nap lát és hall s akit így személyes barátságába és szeretetébe fogad.

Éppen ezért egészen egyedülálló jelenség és ritka kivétel a világirodalomban Gárdonyi Géza óriási népszerűsége, amelyben soha semmi része nem volt a legesekélyebb fogásnak, a legárnyalatnyibb személyes vonatkozásnak sem. Gárdonyit magát ugyyszólván egyetlen olvasója sem ismerte személyen. Ő volt a „poéta ignotus”. Egészen ráillett egyik legszebb regényének a címe, mert Gárdonyi csakugyan a magyar irodalom „láthatatlan embere” volt, aki egri magányába elvonulva, sohasem mutogatta magát az embereknek, csak a lelkét küldte el szüntelen beszédjüket egy-egy gyönyörűséges alkotásában.

Még az írók közül is alig egy-kettő ismerte: régi küzdelmes fiatalságának kedves emlékei. De az „egri remete” láthatatlan alakjára tisztelettel és szeretettel nézett mind-egyik s még a legfiatalabbak is, akiknek írása pedig a legtávolabb állott egyéniségétől, hódoló dedikációkkal küldték el neki könyveiket, amelyek három hatalmas könyvszekrényt töltöttek meg az író előszobájában.

Különös népszerűségét legjobban ő maga jellemezte egy beszélgetésében, melyet Móricz Zsigmonddal folytatott. Móricz Zsigmond, akit már a háború előtt úgy emlegettek, mint Gárdonyi utódát és örökösét, meglátogatta egyszer az egri remetét. Gárdonyi a legmelegebb barátsággal fogadta és Móricz beszélgetés közben megjegyzést tett Gárdonyi nagy népszerűségére. Gárdonyi szeliden elmosolyodott erre, szippantott egy nagyot a pipájából és azt mondta rá:

— Hát mondanék én valamit erre a népszerűsége. Ha a nevemet felöltöztethetném, kalapot tehetnék a fejére és ráültethetném egy kocsi, és végighordozhatnám az országon, bizony nagyon sok ember megsüvegelné. De ha elindulnék innen a Sánóból (Igy hívják Egernek a vár fölött elterülő részét, ahol Gárdonyi háza állt) és lemennék egész az érseki rezidenciáig, a kis kutya sem ugatna meg és még csak a kalapját se biccentené meg senki. Igy is volt. Gárdonyit alig egy-két ember ismerte még Egerben is, ahol már vagy huszonöt éve lakott.

Gárdonyi, akinek mindig bámulatos meglátásai voltak, ezuttal is kitünő képet talált a saját népszerűségének jellemzésére. Ez a népszerűség csakugyan kizárólag az írónak szólt és Gárdonyi személyének semmi köze nem volt hozzá. Ami a világirodalomban csaknem páratlanul áll, Gárdonyi óriási népszerűségét kizárólag műveinek, a szava erejének, az írásai varázsának köszönhetette. Pedig ez a népszerűség olyan nagy volt, amilyen eddig alig-alig jutott írónak osztályrésztül. Az *Egri csillagok* olyan könyvsikert ért el, amilyenről eddig álmodni sem mertek a magyar könyvpiacra. De Gárdonyi művészetének, írói varázsának nagy átható erejét semmi sem mutatja olyan szemléltetőn, mint a Bor sikere a *Nemzeti Színházban*. Mikor már a népszinmű teljesen hitelét veszítette és divatját multa, mikor a francia társalgási darabok a Paulay-korszak hagyományeképpen csaknem korlátlanul ural-

kodtak a színpadon a sajtó legellenségesebb vagy leghidegebb magatartásával szemben, a darabban szereplő színészek idegenkedése elle-

nére, olyan sikert aratott az ország első színpadán ez a paraszt-vigjáték, amilyen sikere ezen a színpadon csak az *Ember tragédiájának* volt eddig.

Mi volt már most az oka ennek a páratlan népszerűségének. Mi volt a titka annak varázsnak, melyet az író egyéni presztizsének s a hangzatos reklámnak minden segítségével, külön, pusztán maga az író műve tudott az olvasóközönségre gyakorolni. Mert valamilyen magyarázatát mégis kell találnunk ennek az egészen ritka s a világirodalomban is csak szórványosan előforduló jelenségnek. És ezt a magyarázatot is megtaláljuk, abban a forrásban, amelyből ez a nagy népszerűség fakadt, magában Gárdonyi művében.

A közönség szereti a költészetet. A legdurvább lelkét is megragadja. De ez a költészet gyakran nehezen érthető formában, az eruditus írók hüvös magasságaitól körülbástyázva, az elvontságok leplebe burkolva jelentkezik. A közönség szereti, ami a fantáziáját izgatja, az érdeklődését felesigázza és szüntelenül ébren tartja, de sokszor észreveszi az ilyen történetek mögött a kieszelő agy gépezetét és nélkülözi belőlük a szívnek és az érzésnek gazdag világát, amely melegséggel veszi körül a fantázia csillogó alkotásait s a szívhez is közel hozza azt, ami különben csak a képzeletet kápráztatná el. Ebben van éppen a varázsa Gárdonyi művészetének, hogy ő minden munkájában a képzelet színességét és az érzések erejét egyesíti. Gárdonyi elsősorban költő. Költő nemesak verseiben, hanem minden, ha csak néhány soros prózai írásában is. Költészetében azonban nem jár a fellegekben, nem keres tudálékos cikornyákat, nem rejtőzik érthetetlen, homályos elvontságok mögé. Itt maradt a földön. Csupa természetesség. Közvetlenül és érthetően szól mindenkire s az emberi szívek szintjén keresi a legmagasztosabb magassá-

gokat. Ez a költő ragadja meg elsősorban a sziveket Gárdonyi minden irásában. De ha már a sziveket megvette, az elmét, a képzeletet sem hagyja tétlenül tespedni vagy hasztalanul sóvárogni Gárdonyi. Amit ő ir, az nem csak költői, nem csak megható és elbűvölő, hanem mindig érdekes is. Érdekes, mert van meseszövő ereje, történetével magával fel tudja csigázni a kíváncsiságot. De ezen kívül van még egy olyan irói tulajdonsága, amellyel a legegyszerűbb, a legköznapibb, az önmagában talán legérdektelenebb dolgot is a legérdekesebbé tudja tenni. És ez a tulajdonság Gárdonyi bámulatos elbeszélő művészeté, előadásának rendkívüli, szinte azt mondhatnók, megvesztegető varázsa.

Gárdonyi könyveit nem lehet letenni. És miközben bármelyik irását olvassuk, egyformán elmerül benne a szívünk és az elménk. Foglalkozik minden érzésünk, mert szinte a valóság szuggesztív illuziójával varázsolja elénk azt, amit beszél. Gárdonyit mindenki egyformán szereti és élvezi, mert egyformán ir mindenkinek, közönségének körét nem szűkítik korhatárok.

Ez a magyarázata Gárdonyi páratlan irói népszerűségének, legfényesebb bizonyítéka pedig az az óriási siker, amelyet most ért el a nagy iró műveinek első gyűjteményes kiadása. Ez az ünnepi kiadás, amelyet alig néhány hét előtt rendezett az *Országos Gárdonyi Irodalmi Társaság*, már teljesen elfogyott, úgy hogy a kiadónak sürgősen második kiadásról kellett gondoskodnia. Ennél erősebb és megdönthetlenebb bizonyítéka a mai viszonyok közt nem is lehet egy iró népszerűségének.